

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 20 febr. 1896 kl. 3 e. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om meddelande af nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Jemte det föreskrifter meddelats angående behörighet att utöfva läkareverksamhet eller apotekareyrket äro äfven ansvarsbestämmelser lemnade för dem, hvilka obehörigen utöfva dessa yrken. I Kongl. Maj:ts nådiga medicinalordningar den 30 oktober 1688 stadgas nemligen:

19. Ingen Apotekare måste låta bruka sig till practicérande, det vare sig utom eller inom huses; mycket mindre Gesällen, så att han inga Patienter sig påtager att besökia, ej heller dem till sig i Huset vänier, darsammastädes at rådfråga sig, fast mindre genom sine utskickade dem betiena låter; Och såsom ingen ringa Achtsamhet erfordras vid Purgantiens, Opiaters och desslijkes Medicamenters ingifvande, altså bör ingen Apothekare fritt stå något sådant at förordna, utan hvar och en inom sina skrancker sig hålla. — — I vidrigt fall böte den, som därmed beträdes, första gången 50 Dal. Silfvermynt, halfparten till Collegii Medici Fiscum, och det öfriga till de Fattiga, beslås någon andra gången där med, vare fallen till dubbelt, och där jämte blifve exemplariter afstraffat.

31. Och på det all god ordning måtte handhafvas, bör man ock så hafva opsicht på Kryddekrämarna, at de samme ej handtera sådane

Saker, som dem eij ägnar och bör; Och emedan Vij äfven förthenskund Våre Apothekare förbudit, att intet införskrifva utifrån Medicamenta Composita; Ty bör ock så mycket mindre sådant någon Kryddekrämare tillstädiat, effter som slijkt intet hörer till hans Profession och han sig på sådant intet förstår, kunnandes igenom confusioner i det fallet margehanda skador härröra; Förthenskund vele Vij ock at ingen Kryddekrämare må hafva eller låta finna hoos sig i des Bod till Sahlu det ringaste Compositum Medicamentum Chymicum eller Galenicum, såsom Theriac, Mithridat, Orvietan etc. Skulle han finnas öfverträda sådan Vår Ordning, då böte en sådan förste gången 50 Dal. Silfver-mynt och sedermera förfares effter åfvanbemälte 19 Puncts Innehåld.

Enligt nådigt bref den 20 december 1776 skall vid beräkning af de i politie mål stadgade viten och böter sex daler silfvermynt anses svara mot en specie-riksdaler (= Riksdaler Banco). Straffet för första resan blir således 12 kronor 50 öre. I punkten 5 af nådiga resolutionen den 1 augusti 1698 inskärpes närmare hvilka varor äro Apotekarne förbehållne.

Nådiga förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864, som medgifver svensk man eller qvinna att idka handels- eller fabriksrörelse, handverk eller annan handtering, undantager dock, bland annat, handel med gifter, apoteksrörelse eller handel med apoteksvaror och badareyrket; och gäller i sådant afseende, förutom hvad om apotekare stadgats, nådiga förordningen angående vård och försäljning af arsenik samt af andra giftiga ämnen och varor den 7 januari 1876 och ordningen för fältskärsyrkets utöfning den 18 januari 1861. Den 18 juni samma år utfärdades ock en ordning för tandläkarekonstens utöfning. Angående sjukgymnaster stadgas i Kongl. Maj:ts nådiga ordning den 13 juli 1887 § 3, att den, som obehörigen utöfvar verksamhet såsom sjukgymnast, eller sjukgymnast, hvilken öfverskrider den honom tillkommande rätt, straffas såsom för qvacksalfveri. — Om tandläkare eller idkare af fältskärsyrket åtager sig annan läkareförrättning än den en hvar medgifves gör han sig saker till ansvar såsom för qvacksalfveri; men om obehörig utöfvar tandläkarekonsten eller håller fältskärsstuga, är han underkastad det bötesansvar, som för oloflig utöfning af handverk finnes i lag stadgad. (5—500-kronors böter enligt 18 § i förordningen den 18 juni 1864 efter dess lydelse i förordningen den 23 september 1887.)

Till utskottet har hänvisats en inom Första Kammaren af herr *I. von Stapelmohr* väckt motion n:o 43, deri yrkas, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utfölvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Enahanda yrkande framställdes vid sistlidet års riksdag af samme motionär, som dervid framhöll, hurusom de i medicinalordningen gifna bestämmelser icke vidare på ett tillfredsställande sätt fylde sitt ändamål att till skydd och bättnad för allmänheten ordna och begränsa läkareverksamheten och apoteksväsendet och hurusom bötesbeloppet icke vidare vore tillräckligt för att gifva kraft åt lagbuden.

Motionen tillstyrktes af Första Kammarens andra tillfälliga utskott (i utlåtande n:o 4) samt bifölls af Första Kammaren, men afslogs af Andra Kammaren i öfverensstämmelse med hvad samma kammares andra tillfälliga utskott (i utlåtande n:o 28) hemställt.

Första Kammarens tillfälliga utskott anförde dervid:

»Genomläser man de af motionären citerade äldre medicinalförordningar och privilegiöförfattningar, hvilka tillkommit under en tid, då det hörde till ordningen att genom monopol, privilegier och skråordningar skydda de särskilda yrkena, så får man det intrycket, att de icke minst utfärdats i syfte att trygga både läkarne mot ingrepp i deras praktik af ostuderade personer och särskildt kringresande utländska charlataner och apotekarne i deras medikamentshandel mot konkurrensen från köpmännens sida. Att de gamla författningarna, från denna synpunkt sedda, äro föråldrade och otidsenliga, måste erkännas, äfven om man väl kan ifrågasätta lämpligheten af att vår tids lagstiftning skulle söka att i 1600-talets anda häfva läkarnes och apotekarnes personliga privilegier. Men vida mer värdt att beakta är, att staten, i hvars intresse det ligger, att den bästa möjliga läkarevård står den enskilde till buds, genom tidsenliga lagar sättes i tillfälle att skydda särskildt den mindre upplysta delen af allmänheten mot faran att falla offer för den betänkliga läkarebehandling, som bjudes den af icke studerade utfölvare af läkareverksamheten, äfvensom att staten i samband dermed noggrannare, än som nu kan ske, låter kontrollera den medikamentshandel, som öppet bedrifves af försäljare och tillverkare af medikament, hvilka sjelfva kunna sakna all insigt i läkemedels rigtiga sammansättning och tillagning.

Man kan visserligen ej förbjuda den enskilde att vid ett sjukdomsfall vända sig till en obehörig utöfvare af läkareyrket, för hvilken han hyser förtroende, och sådana fall kunna äfven gifvas, då ett ingripande i läkarens verksamhet till och med anbefalles af menniskokärlekens bud, hvarjemte erfarenheten ej sällan visar, att en icke legitimerad person kan, såsom äfven motionären framhållit, stundom på ett tillfredsställande sätt behandla åkommor af mindre allvarlig art och skador, vållade af olyckshändelser; men hvad lagstiftarne kunna och böra göra, det är att skärpa straffbestämmelserna för de obehöriga personer, som bevisligen vållat den enskilde skada genom sin läkarebehandling. Staten kan ej lemna den enskilde några föreskrifter vid hans inköp i allmänhet, och då så är, kan den ej heller tvinga honom att vid sina inköp af läkemedel uteslutande begränsa sig till apoteken, allra helst som åtskilliga artiklar, som kunna brukas såsom medikament, med allt skäl kunna anses såsom vanliga handelsvaror och i denna sin egenskap äfven allestädes finnas tillgängliga för köparen; men ögonskenligt är dock, att det måste ligga i det allmännas intresse, att en gräns sättes för försäljningen af s. k. »arcana» eller andra läkemedel, hvilka offentligt annonseras såsom osvikliga mot vissa sjukdomar, men hvilka, okontrollerade såsom de äro, lätteligen kunna verka skadligt för dens helsa och lif, som af de braskande annonserna lockas att använda dem. Hur öppet försäljningen af dylika s. k. läkemedel bedrifves, framgår af en samling annonser, utplöckade ur de allmänna tidningarna, hvilken utskottet fått sig delgifven och hvilken är aftryckt i en detta betänkande vidfogad bilaga. Att spridandet af läkemedel, om hvilkas beskaffenhet den köpande allmänheten icke kan ega kännedom, ej bör försiggå utan kontroll, förefaller så mycket naturligare, som staten sjelf genom noggranna inspektioner och visitationer af de legitimerade apoteken, hvilka dock skötas af examinerade fackmän, söker skaffa sig en garanti för att de läkemedel, som genom dem tillhandahållas allmänheten, äro riktigt tillagade.

Att disproportionen mellan de under 1600-talet fastställda bötesbeloppen för öfverträdelser af föreskrifterna om utöfvandet af läkareverksamhet och om handel med läkemedel, hvilka ännu gälla, och de bötesbelopp för liknande öfverträdelser, som tillkommit i senare tider, är orimlig, det framgår tydligt af hvad motionären i sista delen af sin motivering anför, och synes det därför, som om denna disproportion snarast möjligt borde undanröjas.»

Andra Kammarens tillfälliga utskott yttrade åter: »Att läkareverksamhet utöfvats af andra än läkare har förekommit sedan äldsta tider;

det har aldrig kunnat förhindras och torde ej heller i framtiden kunna förebyggas. Det har sin grund dels deri att naturligtvis kunskaper i läkekonsten kunna förvärfvas äfven på annat sätt än det för utbildningen af de legitimerade läkarne brukliga, dels ock deri, att allmänhetens omdöme om en sjukdomsbehandlings verkliga värde ofta ej är grundadt på giltiga skäl, och att således en mindre sakkunnig behandling kan ingifva allmänheten större förtroende än den sakkunniga. En förändring till det bättre i det senare hänseendet inträder småningom af sig sjelft såsom en följd af allmänhetens ökade bildning, och både det s. k. qvacksalfveriet och den rent vidskepliga behandlingen af sjukdomar hafva derfor sedan forna tider högst väsentligt förminskats i alla länder och äfven i vårt eget, hvarför alla de, som ifra mot den af obehörige utöfvade sjukbehandlingen, framför allt böra låta sig angeläget vara att se till, att den naturvetenskapliga bildningen och omdömesförmågan hos vårt folk måtte genom förbättrad undervisning förkofras. En del af denna utöfning af läkareyrket genom personer, som ej äro läkare, är dessutom nyttig och af behovet påkallad, såsom bäst framgår deraf att läkarne sjelfva lagt sig vinn om att genom s. k. samaritkurser sprida kunskaper bland allmänheten angående den första sjukbehandlingen vid olycksfall. Härtill kommer att särskildt i vårt land den ringa tillgången på läkare, i synnerhet i de glesare befolkade delarne af landet, är gynsam för uppkomsten af läkareverksamhet, utöfvad af obehöriga; man kan ej förtänka en allmänhet, som bor många mil från närmaste läkare att den vänder sig till personer, som finnas i närheten men ej äro legitimerade läkare och som ingifva densamma förtroende, för att erhålla hjälp i sina lidanden, hellre än att ingen hjälp erhålla. I detta missförhållande inträder förändring till det bättre i den mån landet erhåller tillbörligt antal läkare, men detta torde dröja, ty det försvåras genom den orimligt långa tid som i vårt land antages vara behöflig för en god läkareutbildning — en tid som är dubbelt längre hos oss än i de stora kulturländerna —, hvarigenom dessutom det förhållandet tillkommer, att den legitimerade läkarebehandlingen oskäligen fördyras, hvilket åter är gynsamt för uppkomsten af sjukbehandlings utöfning af obehöriga. Utskottet har sig också bekant, att i trakter af landet, der förr qvacksalfveriet blomstrat, det nu så godt som försvunnit endast till följd deraf att trakten erhållit större antal läkare och lättare tillgång till sjukdomsbehandling å goda sjukhus. Utskottet vill med det nu sagda hafva framhållit, *dels* att det anser det s. k. qvacksalfveriet bäst motverkas genom ökad tillgång till god och tillfredsställande läkarebehandling äfvensom genom befolknin-

gens ökade upplysning, dels ock att utskottet anser, att icke hvilken som helst behandling af sjuke genom obehörig bör af lagen hindras. Att deremot en sådan obehörig sjukbehandling, hvilken leder till de sjukas skada, bör så vidt möjligt hindras, synes själfklart, hvarför utskottet sluter sig till det af Första Kammarens andra tillfälliga utskott gjorda uttalandet i detta hänseendet, nemligen att »hvad lagstiftarne kunna och böra göra, det är att skärpa straffbestämmelserna för de obehöriga personer, som bevisligen vållat den enskilde skada genom sin läkarebehandling».

Hvad åter köpenskapen med varor, hvilka utgifvas för och försäljas som läkemedel af andra personer än apotekare, beträffar, så synes det utskottet vara tydligt, att man hvarken kan förbjuda allmänheten att köpa sådana varor och ej heller kan förbjuda sådana varors utbudande, så mycket mindre som största delen af dessa varor utgöras af ämnen, som äfven annars i handeln äro tillgängliga, och de dessutom mycket ofta utbudas till salu fullkomligt bona fide d. v. s. så, att försäljaren är fullt öfvertygad om sin varas förträfflighet i det angifna hänseendet. Utskottet vill härmed ej hafva förnekat att största delen af denna handel likväl innebär ett ocker på allmänhetens godtrogenhet, men utskottet anser på nyss angifna grunder, att handeln med dessa varor, äfven då de försäljas som läkemedel, ej kan förbudas, och anser utskottet för öfrigt att äfven härvidlag det bästa medlet att åvägabringa förbättrade förhållanden består i allmänhetens ökade upplysning och omdömesförmåga. Den af Första Kammarens andra tillfälliga utskott förordade kontrollens användbarhet är utskottet ej i tillfälle att yttra sig om, enär utskottet anser sig sakna den sakkunskap som vore behöflig för att bedöma, dels i hvad mån en sådan kontroll vore utan allt för stora uppoffringar från det allmännas sida utförbar, dels huruvida densamma kunde hafva utsigter att medföra de önskade verkningarne; dock vill utskottet förorda en sådan kontrolls införande åtminstone i det syftet att få utrönt, hvilka af de som läkemedel utbudna varorna af denna art tilläfventyrs måste genom sin halt af giftiga ämnen anses för helsan vådliga.

Visserligen har äfven Första Kammarens tillfälliga utskott framhållit flera af de synpunkter, som här ofvan gjorts gällande, men längre fram yttrar nämnda utskott: »Att disproportionen mellan de under 1600-talet fastställda bötesbeloppen för öfverträdelser af föreskrifterna om utöfvandet af läkareverksamhet och om handel med läkemedel, hvilka ännu gälla, och de bötesbelopp för liknande öfverträdelser, som tillkommit i senare tider, är orimlig, det framgår tydligt af hvad motionären i sista

delen af sin motivering anført, och synes det därför, som om denna disproportion snarast möjligt borde undanrödjas»; och detta skulle möjligen kunna uppfattas så, som om de nu gällande bötesbeloppen för öfverträdelser af föreskrifterna om utöfvande af läkareverksamhet och om handel med läkemedel *i allmänhet* borde höjas, något som på anförda skäl icke synes Andra Kammarens andra tillfälliga utskott vara lämpligt. Skall en skrifvelse i ämnet aflåtas, bör den klart angifva omfånget af de önskade förändringarne, men denna fordran synes icke uppfyllas om, med bibehållande af det anförda stycket i Första Kammarens tillfälliga utskotts motivering, Riksdagen gifver sin hemställan till Kongl. Maj:t en så obestämd form som Första Kammaren i enlighet med motionärens förslag beslutit att den skulle erhålla. Andra Kammarens tillfälliga utskott skulle därför endast på det vilkor kunna tillstyrka en sådan hemställan, att deri intages uttryckliga begränsningar i enlighet med den ofvan af utskottet uttalade uppfattningen af frågan. Äfven om Första Kammaren skulle vara villig vidtaga en ändring i denna rigtning, torde emellertid till följd af den långt framskridna tiden för Riksdagens arbete kamrarnes beslut svårligen nu hinna bringas till samstämmighet; hvarför utskottet ej anser sig böra tillstyrka kammaren att under nuvarande förhållanden besluta någon skrifvelse i ämnet.»

I den nu föreliggande motionen, till hvilken utskottet i öfrigt hänvisar, anföres:

»Såsom Första Kammarens tillfälliga utskott anført, hafva ifrågasvarande lagbestämmelser om läkareverksamhets utöfvande och om handel med läkemedel tillkommit i en tid, då det ansågs nödigt och med samhällets bästa öfverensstämmande att medelst privilegier och skrånordningar omgärda och understödja industriel verksamhet och annan handtering för att främja dess uppkomst och utveckling. En granskning af författningarna uti ifrågasvarande hänseende gifver dock vid handen, att i desamma ligger icke blott en önskan att underhjelpa och befordra apoteks- och läkareverksamheten, utan äfven en afsigt att skydda allmänheten mot ett ockrande på dess okunnighet om sjukdomars natur och lämpliga behandling. Under första hälften af detta århundrade började emellertid den mening vinna utbredning, att de å handeln och näringarna hvilande banden icke befodrade, utan snarare verkade hinderligt för handelns och näringarnas goda utveckling och för den enskilde yrkesidkarens förvärf. Banden blefvo därför lossade och fingo genom kongl. förordningen af de 18 juni 1864 i det närmaste bortfalla. Den grundsats om frihet i näringarna, som nu erkändes, vågade

man dock ej utsträcka till apoteksrörelsen eller handeln med apoteksvaror, utan blef denna rörelse uttryckligen undantagen från näringsfriheten, och skulle för denna rörelse gälla hvad derom funnes särskildt stadgad.

Denna försigtighet var antagligen förestafvad deraf, att det ansågs nödvändigt såväl att de personer, som idkade apoteksrörelse, hade insigt och erfarenhet i hvad dertill hörde som ock att en stark kontroll hölles öfver att läkemedlen tillreddes med största omsorg och med användande af de bästa ämnen eller ingredienser, så att läkemedlen skulle hafva åsyftad verkan och ej skadligt inflytande på den sjuke, hvars organism till följd af sjukdom ofta är mycket känslig eller mottaglig för dåliga eller underhaltiga läkemedels verkningar.

De föråldrade och otydliga författningar om apoteksväsendet och handeln med läkemedel, som nu finnas, äro emellertid ej vidare tillräckliga för att uppehålla en verksam kontroll, hvilket medfört, att på sidan om apoteksrörelsen uppstått en stor industri för tillverkning af och handel med läkemedel, dertill ofta användas ingredienser af mycket underhaltig beskaffenhet för att affären skall lemna den möjligast största vinst, och, såsom jag förut nämnt, begäras i allmänhet för dessa varor högst oskäligen pris.

Det kan ju sägas, att det ej bör komma staten vid, om eller på hvad sätt sådana affärer drifvas, då det bör vara allmänhetens ensak, om den vill onödigtvis offra penningar på och mot sina lidanden använda medel, hvilkas pris mångfaldiga gånger öfverstiga varans värde och hvilkas begagnande är ändamålslost och till och med kan hafva menliga inflytelser, samt att lagstiftaren förty icke bör sätta sig till målsman öfver allmänhetens görande och låtande i detta afseende; och en sådan tanke tyckes ligga i Andra Kammarens utskotts uttalande, att det syntes utskottet tydligt, att man hvarken kan förbjuda allmänheten att köpa varor, som utgifvas för och försäljas som läkemedel, och ej heller kan förbjuda sådana varors utbudande. Hållbarheten af en sådan uppfattning står dock ej utom allt tvifvel, ty en näring eller verksamhet, hvars framgång hufvudsakligen är beroende på allmänhetens lättrogenhet och på dess oförmåga att bedöma näringsens produkter äfvensom derpå, att utöfvaren genom ogrundade förespeglingar och sanningslösa uppgifter förmår ingifva allmänheten en oriktig föreställning om varans kraft och värde, kan väl sägas, om ej öfverskrida, dock stå på gränsen till svek och bedrägeri, och för sådant bör allmänheten skyddas, symmerligast i fall varans användande kan medföra skada.

En liknande åsigt har fått uttryck i helsovårdsstadgan för riket af den 25 september 1874, deri det stadgas, att födoämne eller dryckesvara, som till följd af förskämning eller felaktig beredning eller af annan orsak är skadlig för helsan eller *otjenlig* till människoföda, må icke i stad till salu hållas eller för sådant ändamål dit införas, vid påföljd af böter och att varan får anhållas och på den felandes bekostnad oskadliggöras. Detta stadgande har varit af mycket gagn, och få torde de vara, som ej erkänna detta.

Jag vill ingalunda förneka, att en del af de läkemedel, som af andra än apotekare tillverkas och utbjudas, kan vara välgörande mot vissa sjukdomar och mot kroppslig svaghet, men detta förhållande innefattar icke fullgiltigt skäl för att låta *all* rörelse af ifrågavarande beskaffenhet fortgå utan hvarje band eller kontroll.

Att till apoteken förvisa all handel med ämnen, som till läkemedel brukas, låter naturligtvis sig ej göra, då en del sådana ämnen äfven nyttjas till tekniska ändamål m. m. och ej heller lærer det vara möjligt att till apoteken inskränka all försäljning af preparat, som omedelbart eller medelbart begagnas till helsans återvinnande eller stärkande. Huru emellertid begränsningen af handeln med läkemedel skall ske och huru kontrollen deröfver skall lämpligen ordnas, har jag af lätt funna skäl icke kunnat klargöra för mig, men det står klart för mig, att de nuvarande stadgandena om handel med läkemedel icke stå väl tillsammans med apoteksrörelsens utveckling, allmänhetens berättigade kraf på skydd mot bedrägligt förfarande och vår tids uppfattning om lagstiftningsväsendet.

Att hvad här ofvan anförts rörande sättet för och omfattningen af den köpenskap med läkemedel, som af icke dertill legitimerade personer bedrivs, icke är öfverdrifvet eller tecknadt med för starka färger, bestyrkes af närslutna bilaga, fogad till Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 (1895 års riksdag). För att gifva saken en ännu skarpare belysning, tillåter jag mig i korthet återgifva ett i Farmaceutisk tidskrift för 1895 h. 7 intaget meddelande från en framstående vetenskapsman vid ett af rikets universitet: herr Z. i S. annonserade i tidningar och kringssände tryckta prospekt om ett säkert botemedel mot ägghvitssjukan. Medlet bestode af en dekokt af örtsafter med blodrenande, magstärkande och läkande egenskaper, äfven mycket välgörande för hemorroider, stranguri, bristande matlust, svag mage och blodbrist. Alla, som användt medlet, hade återvunnit helsa och krafter, till och med personer, som legat långa tider på sjukhus, vid brunns- och badorter samt af läkare förklarats obotliga. Beedigade

intyg af botade funnes. På ett år hade 200 personer blifvit botade. Två literbuteljer af läkemedlet jemte glas, emballage och bruksanvisning kostade endast 5 kronor. Till fullständig bot, dragande omkring 3 veckors tid, åtginge 8 buteljer, som kostade 20 kronor.

Vid af meddelaren verkställd kemisk undersökning af det underbara medlet visade det sig, att det utgjordes af millefoliumdekot, och att till 2 liter åtgick 130 gram flores millefolii, som å apotek kosta 20 öre.

»Att för en dylik dekot», säger meddelaren, »låta, såsom herr Z. gör, betala sig 5 kronor, bör säkerligen vara en affär allt för lönande för att kunna få namn af människovänlig, så mycket mera som väl den använda röllekan af honom sjelf utan kostnad hemtas från S.-traktens bördiga ängar.» Vidare tillägger meddelaren: »Med dessa rader har jag velat anföra ett exempel af de många på oförsynt qvacksalfveri, hvilka, tack vare frånvaron af en effektiv lagstiftning, kunna så godt som ostörda fortgå inom landet, en lättrogen allmänhet till sanitär och ekonomisk skada. Låtom oss hoppas, att en af behofvet påkallad skärpning af lagbestämmelserna må inom en ej allt för aflägsen framtid blifva verklighet.»

Beträffande åter ordnandet af läkareverksamheten, har jag ingalunda förbisett, att icke få icke teoretiskt utbildade läkare hafva en skarp blick för bestämmandet af en del sjukdomar och äro ganska väl förtrogna med deras vård och behandling, särdeles i fråga om yttre skador. Ej heller vill jag bestrida, att sådana personer mången gång utöfva en gagnande och erkännansvärd verksamhet, synnerligen i orter, der det för allmänheten är förenadt med betydande besvär och kostnader att anlita legitimerade läkare, och jag anser mig så mycket mindre böra fälla ett ogillande omdöme derom, som verksamheten ej sällan framsprungit ur en varm medkänsla för andras lidanden, men detta förhållande bör ej få bortskymma, att å andra sidan många af de icke legitimerade, som utöfva läkareverksamhet, äro fullkomligt okunniga om sjukdomars natur och rätta skötsel samt använda högst otjenliga ämnen, som, i stället för att bättra, förvärta sjukdomen eller fördröja dess botande. För att förvärfva kunder och förtjena penningar, få falska föregifvanden och lögnaktiga uppgifter tjena som medel. Att en sådan verksamhet icke kan vara till nytta, utom tvärtom är till skada för allmänheten, torde vara uppenbart. Man borde väl hafva berättigad anledning att hoppas, det en stigande upplysning hos allmänheten skall uttränga sådana qvacksalfvare, men ty värr tyckes lång tid komma att förflyta, innan så blifver händelsen, ty det är icke allenast perso-

ner med ringa bildning, utan äfven personer med god uppfostran, som hylla och gynna sådana qvacksalfvare.

Den anmärkta skiljaktigheten i vilkoren och sättet för icke behörigen qualificerade personers utöfning af läkareverksamhet har alstrat tvekan om den rigtning, i hvilken ny lagstiftning om läkarekonstens utöfning bör gå: om läkarekonstens idkande fortfarande skall göras till privilegium för de examinerade läkarne, eller om icke äfven icke examinerade må tillåtas att under vissa förutsättningar och under viss kontroll befatta sig med läkareyrket, eller om möjligen tiden kan vara inne att frigöra läkareverksamheten från alla hindrande band. I saknad af tillräcklig sakkännedom vågar jag ej angifva någon bestämd mening i detta afseende. Fullt väl inser jag dock, att, om den icke teoretiskt utbildades läkareverksamhet icke skall helt och hållet undertryckas, hvilket nog strider mot en ganska utbredd mening, utan till visst omfång eller i vissa fall tillstodjas, det möter stora vanskligheter att på ett tillfredsställande sätt uppdraga gränserna för en sådan verksamhet, men jag föreställer mig, att dessa svårigheter icke äro oöfvervinneliga.

Man må nu hysa hvilkendera åsigten som helst, så lærer det dock vara oemotsägligt, att det är af behovet påkalladt, att nuvarande bestämmelserna ändras, så att den verksamhet, som bör och skall hägnas, klart och tydligt utmärkes samt får ett kraftigt skydd, och den verksamhet åter, som enligt rådande uppfattning må tolereras, icke onödigtvis stämplas som lagbrott med ett straffhot öfver sig.

Vid behandlingen inom Första Kammaren af min vid senaste riksdagen väckta motion anmärkte en ledamot af kammaren, att utom dem, jag särskildt fäst uppmärksamhet vid, funnes inom det medicinska området åtskilliga andra, dessa nära stående, verksamhetsyttringar, som äfven tarfvade reglering dels så, att redan gifna stadganden bragtes i närmare öfverensstämmelse med nutidens rättsuppfattning och medicinska vetenskapens utveckling, dels ock så, att bestämmelser meddelades, der sådana icke funnes. Att närmare beröra dessa af talaren omnämnda och i nära samband med läkareverksamheten stående yrkesutöfningar skulle göra denna motion för vidtgående och torde ej heller vara behöfligt, ty det förefaller mig, som om detta samband skulle vara så starkt, att ett lagstiftningsarbete, rigtadt närmast mot afhjelpandet af de brister och oegentligheter, jag särskildt betonat, äfven skall framkalla ett ordnande af åtskilliga andra yrkesutöfningar inom medicinska området.

På grund häraf och då jag icke tilltror mig att antyda de hufvudgrunder, efter hvilka ordnandet af läkareverksamheten och handeln med

läkemedel lämpligen bör ske, helst en ny lagstiftning i ämnet synes mig böra föregås af en allsidig och på sakkunskap byggd utredning af en mängd frågan berörande omständigheter, får jag vördsamt förnya min förra motion.»

De nuvarande bestämmelserna kunna icke anses tillfredsställande. I 19:de punkten af medicinalordningarne talas endast om apotekare och deras gesäller samt meddelas förbud för dem att praktisera eller förordna medikamenter. Förbudet har emellertid ansetts tillämpligt äfven å andra och kompletteras i viss mån af hvad som förordnats om tandläkare, fältskärer och sjukgymnaster. Det är emellertid svårt, att af stadgandet bedöma hvad som är den icke examinerade tillåtet.

Beträffande försäljningen af apoteksvaror, lära till dem ej räknats varor endast på den grund, att de förekomma i farmakopén, t. ex. vin, likasom att dit ej heller hänförts hvarje ämne, som erhållit ett namn, angifvande en helsobringande verkan, t. ex. bröstkarameller; utan torde sjelfva varans beskaffenhet få afgöra, om den, enligt författningarne, bör räknas till apoteksvaror. Dervid hafva apotekarne erhållit ett kraftigt stöd dels i giftstadgan och dels i tulltaxan, enligt hvilken apoteksvaror, alla i taxan ej specificerade, enkla eller sammansatta, väl få införas fria af apotekare eller, efter medicinalstyrelsens, vetenskapsakademiens eller vederbörande universitetsfakultets hörande, af vetenskapsmän till begagnande för vetenskapliga ändamål, eller ock, efter kommerskollegii pröfning, af näringsidkare, som styrker sig hafva behof af dylika varor för åstadkommande af sina tillverkningar, men eljest icke anses vara till införsel medgifna. Pröfningen af hvad som må af enskilde få försäljas synes dock vara vansklig.

Att ansvarsbestämmelsen 12 kronor 50 öre eller för andra resan 25 kronor är för låg, torde, synnerligen vid jemförelse med ansvaret enligt 18 § i förordningen den 18 juni 1864 efter dess lydelse i förordningen den 23 september 1887, vara uppenbart; och huru det bör tillgå, när den, som dömes för andra resan qvacksalfveri, skall »exemplariter» afstraffas, lärer väl ingen veta.

Vid förra årets riksdag synes emellan de båda kamrarnes särskilda utskott hafva förefunnits en skiljaktig uppfattning om hvad som borde vara läkare och apotekare förbehållet. Det synes emellertid

utskottet böra medgifvas, å ena sidan, att en icke legitimerad person stundom kan på ett tillfredsställande sätt behandla åkommor af mindre allvarlig art och skador, vållade af olyckshändelser, samt att icke hvilken som helst behandling af sjuke genom icke examinerad person bör af lagen hindras, men å andra sidan att i vissa fall de sjukes behandling icke må kunna anförtros åt andra än examinerade läkare, såsom när det gäller kirurgiska operationer utöfver hvad åt fältskärer är medgifvet, användande af gifter, döfvande medel m. m. Att uppdraga gränsen mellan hvad som måste förbehållas åt den examinerade läkaren och hvad som kan öfverlemnas åt icke examinerade personer, låter dock icke göra sig utan en utredning, som icke lär kunna verkställas af utskottet, utan endast torde kunna ske genom Kongl. Maj:t. Sedan det fält, som skall förbehållas de examinerade läkarne, blifvit bestämdt, bör naturligtvis för ingrepp deri stadgas ansvar, som måste vara mer verksamt än det i medicinalordningens 19:de punkt omförmälda samt innefatta en latitud, så att straffet kan lämpas efter förseelsens beskaffenhet. Skärpta straffbestämmelser för de icke examinerade personer, som genom sin oskickliga behandling bevisligen vållat annan skada, skulle säkerligen verka mycket godt, synnerligen om derjemte åt myndigheterna inrymdes befogenhet att vid vite förbjuda den sakfælde att vidare befatta sig med sjukes botande.

För att bereda allmänheten tillgång till tjenliga läkemedel samt skydda densamma mot missgrepp i fråga om läkemedels beredning, har lagstiftningen undantagit apoteksrörelse och handel med apoteksvaror från de yrken, hvilka äro öppna för alla, hvarvid staten ej blott föreskrifvit examen för rätt att erkännas såsom apotekare än äfven bestämt hvilka apotek må på hvarje ort finnas. Hvad i ärendet förekommit synes emellertid ådagalägga behovet af en förnyad utredning om hvilka ämnen endast må af apotekare försäljas. Utskottet anser sig dock böra härvid uttala, att till sådana ämnen icke få hänföras vanliga handelsvaror och att hinder ej heller synes kunna läggas för försäljning af varor, hvilka icke ingå i farmakopén, äfven om de af säljaren utbjudas såsom läkemedel. Att för ingrepp i apotekarnes försäljningsrätt bör finnas ansvar, öfverensstämmande med de straffbestämmelser, hvilka eljest i lagstiftningen förekomma, lär vara uppenbart.

I anledning häraf får utskottet hemställa,

att Första Kammarén måtte för sin del besluta,
att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t an-
hålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda dels i hvad

mån läkareverksamhet bör vara examinerade läkare förbehållen eller må af andra utöfvas, dels ock hvilka ämnen endast böra få af apotekare försäljas, samt derefter låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel, eller eljest vidtaga de åtgärder, som af omständigheterna påkallas.

Stockholm den 13 februari 1896.

På utskottets vägnar:

ROBERT DICKSON.